

11 APR. 2005

Dansk Flygtningehjælp
Giv flygtninge en fremtid

Den Demokratiske Republik Congo

Senest opdateret: December 2004 af Mette Marie Honoré

Indhold:

1.0 Baggrund

2.0 Den seneste politiske og militære udvikling

- 2.1 Mobuto-perioden
- 2.2 Laurant Kabila
- 2.3 Joseph Kabila
- 2.4 DRC's nabolande
- 2.5 Inter-Congolese Dialogue
- 2.6 Kupforsøg 2004
- 2.7 Kampe og uro i den østlige del af DRC
- 2.8 Etnicitet og sprog

3.0 Menneskeretssituationen

- 3.1 Menneskeretssituationen i de regeringskontrollerede områder
- 3.2 Menneskeretssituationen i områder kontrolleret af oprørsstyrker
- 3.3 Særligt udsatte grupper
- 3.4 Fravær af retfærdig rettergang
- 3.5 Fængselsforhold

4.0 Dansk asylpraksis

- 4.1 DRC-sager behandlet i Udlændingestyrelsen
- 4.2 DRC-sager behandlet i Flygtningenævnet

5.0 Vigtigste kilder

1.0 Baggrund

Den Demokratiske Republik Congo (DRC) er Afrikas næststørste land og har 52 mill. indbyggere. Landet har i årtier været igennem vanskelige og urolige perioder præget af mange krigslignende konflikter, såvel nationale som med de omkringliggende lande. I oktober 2001 blev det første spadestik taget til fredsinitiativet Inter-Congolese Dialogue (ICD), der efter alvorlige begyndervanskeligheder alligevel har betydet, at der er opnået en - omend skrøbelig - fredsaftale mellem regering, opposition og oprørsstyrker i DRC.

DRC ledes af præsident Joseph Kabila, der overtog embedet fra sin far Laurent-Désiré Kabila, der blev dræbt ved et militærkup i januar 2001.

2.0 Den seneste politiske og militære udvikling

DRC er en tidligere belgisk koloni, men opnåede uafhængighed i 1960. Efter nogle urolige år, hvor landet undergik voldsomme kampe om regeringsmagten, blev Joseph Désiré Mobuto enerådende hersker i 1965.

2.1 Mobuto-perioden

For at konsolidere sin magtposition erklærede Mobuto ved sin tiltræden et 5-års forbud mod al politisk virksomhed, og i 1966 etablerede han en ny konstitution, der tillagde al magt til præsidenten. I 1971 omdøbte han landet til Zaire, og i de kommende mange år var han enerådende hersker i Zaire.

I august 1996 blev Mobuto syg og rejste til Schweiz for at modtage behandling. Under hans fravær havde hans nærmeste stedfortrædere svært kontrollere de voldelige og væbnede oprør, der udsprang fra landets tutsi-grupper fra den østlige del af landet. Oprøret bredte sig i løbet af efteråret 1996 hurtigt til den øvrige del af landet og fik støtte fra "*Alliance des Forces Démocratiques pour la Liberation du Congo-Zaire*" (AFDL – ledet af Laurent-Désiré Kabila). I november 1996 havde AFDL kontrollen med størstedelen af landet, som de havde formået at overtage uden nogen større modstand fra regeringsstyrkerne.

Mobuto vendte tilbage fra Schweiz i december 1996. Efter forgæves forsøg på at styrke regeringens magtposition, erklærede han den 8. april 1997 landet i undtagelsestilstand og udnævnte General Bolongo som leder af regeringen. Mobuto og Kabila indledte fredsforhandlinger med Nelson Mandela som fredsmægler, men disse førte ikke til et konstruktivt resultat, da Mobuto ikke ville træde tilbage, og Kabila fortsat truede med at indtage hovedstaden Kinshasa.

Mobuto forlod landet den 16. maj 1997 og rejste til Marokko, hvor han døde af sygdom i september 1997. De fleste af Mobutos familiemedlemmer og øvrige støttepersoner flygtede til nabolandet Republikken Congo (Congo-Brazzaville).

2.2 Laurent Kabila

Dagen efter Mobutos udrejse overtog AFDL magten i landet under ledelse af Laurent-Désiré Kabila, og landet skiftede atter navn, nu til Den Demokratiske Republik Congo.

Kabila samlede såvel den udøvende, den lovgivende som den militære magt hos sig selv. Som følge af mange voldsomme protestdemonstrationer udsendte Kabila den 26. maj 1997 en erklæring, der forbød alle politiske partier og offentlige demonstrationer og den 29. maj 1997 blev han indsat som præsident.

I 1998 opstod der i den østlige del af landet et pres mod Kabila og flere mindre oprørsgrupper forsøgte i den kommende tid at vælte ham, herunder "*Rassemblement Congolais pour la Democratie* (RCD – ledet af Ernest Wamba dia Wamba). RCD formåede at få den østlige del af landet under sin kontrol og gjorde forgæves forsøg på at indtage Kinshasa. En anden oprørsgruppe *Mouvement pour la Liberation du Congo* (MLC – ledet af Jean-Pierre Bemba) fra Equateur Province bestod af mange tidligere soldater fra Mobuto-tiden og havde tætte forbindelser til Ugandas regering.

2.3 Joseph Kabila

Den 16. januar 2001 blev Laurent Kabila dræbt i præsidentpaladset, angiveligt af sine egne soldater. Hans søn Joseph Kabila blev indsat som præsident den 26. januar 2001.

Efterforskningen af mordet på Kabila førte til arrestationer af op mod hundrede personer, der var mistænkt for at have et medansvar. I en rapport udfærdiget af en undersøgelseskommission blev det fastslået, at løjtnant Rachidi Muzele affyrede det dræbende skud, men at mordet var planlagt af oprørsgruppen RCD-G med støtte fra Rwanda og Uganda. Såvel begge landes regeringer som RCD-G afviste kategorisk beskyldningerne.

I april 2001 opløste Joseph Kabila den regering han havde overtaget fra sin far og udnævnte en ny regering. En måned senere gav Kabila på en række områder efter for oppositionens krav om lovliggørelse af politisk aktivitet i landet.

2.4 DRC's nabolande

DRC's nabolande har stor indflydelse på stabiliteten i landet, idet de fleste oprørsstyrker udspringer fra - eller har stærk tilknytning til - de omkringliggende lande. Den nordlige og nordøstlige del samt en del af det centrale Congo er kontrolleret af oprørsstyrker, hvoraf de største er "*Congolese Rally for Democracy*" fra Goma (RCD-G) samt MLC og RDC-ML, der bliver støttet af Uganda. To mindre, men signifikante grupper er RCD-National og RCD-Originale, der blev etableret i 2002. Derudover er en vigtig aktør den hutu-dominerede oprørsstyrke Mai-Mai, der støttes af den congoleisiske regering og opererer i den østlige del af landet op mod DRC's grænse til Rwanda.

Endvidere spiller Uganda en betydelig rolle med deres massive støtte til MLC.

2.5 Inter-Congolese Dialogue (ICD)

Grundtanken med ICD var, at landets fredsplan skulle udarbejdes i et samarbejde mellem såvel regering som repræsentanter for det congoleisiske samfunds forskellige grupperinger, herunder politiske oppositionsgrupper og oprørsgrupper. I december 2002 lykkedes det at forhandle en aftale på plads med deltagelse af et bredt udsnit af landets politiske partier og oprørsgrupper. I april 2003 blev denne aftale ratificeret som en 'magtdelings'-aftale mellem de forskellige grupperinger, der

ligeledes enedes om sammensætning af en tværgående overgangsregering (Transitional National Government) med Kabila som leder, indtil der skal afholdes demokratiske valg i 2005. Overgangsregeringen, der medførte en forfatningsændring, blev etableret i juni 2003 med fire vicepræsidenter og 36 ministre hentet fra politiske oppositionspartier og rebelgrupper.

Desuden er landets hær blevet 'reformeret', således at sammensætningen og udnævnelsen til topposter reflekterer, at store dele af landet er kontrolleret af oprørsstyrker.

2.6 Kupforsøg 2004

Der var i 2004 to kupforsøg mod regeringen i Kinshasa, den 28. marts og 11. juni. Begge forsøg blev formentlig ledet af tidligere Mobuto-tro personer og forsøgene blev i begge tilfælde hurtigt afværget af Kabila-regeringen. I forbindelse med kupforsøget i juni 2004 blev flere højtplaceret medlemmer af det nuværende styre afskediget mistænkt for medvirken til kupforsøget.

2.7 Kampe og uro i den østlige del af DRC

Gennem efteråret 2004 er der fra rwandesisk side kommet yderligere pres på DRC, idet Rwanda har en national interesse i at bekæmpe hutu-oprørere, der har taget ophold i DRC. Der har i slutningen af 2004 været rapporteret om alvorlige kampe mellem congolesiske styrker og rwandesiske militser, og den fredsbevarende FN-enhed i landet MONUC, har måtte forstærke indsatsen i den østlige del af DRC.

2.8 Etnicitet og sprog

Der er over 200 forskellige etniske grupper i DRC; der findes ikke en majoritetsgruppe, men ca. 45 % af befolkningen kommer fra disse fire største stammer: Mongo, Luba, Kongo (alle Bantu) og Mangbetu-Azande (Hamitic).

Der er endvidere ca. 200 sprog/dialekter i landet, hvoraf de fire mest talte sprog er: Lingala (bruges bl.a. i Kinshasa), tshiluba (også kaldet lubu-kasai - og tales endvidere Centralafrika og Republikken Congo), kongo (også kaldet kikongo - og tales endvidere i Angola og Republikken Congo), samt congo swahili (også kaldet kiswahili). Fransk er hovedsproget for regeringen og det sprog der bliver anvendt i handels- og uddannelsessystemet.

3.0 Menneskerettighedssituationen

Ifølge samtlige kilder har den menneskeretlige situation i landet været særdeles kritisabel i mange årtier. Der rapporteres til stadighed om alvorlige menneskeretlige overgreb herunder drab, tortur, voldtægt og afpresning, og der er straffrihed for de myndighedspersoner, der udøver overgrebene.

Da en stor del af landet er kontrolleret af oprørsgrupper, vil beskrivelsen af de menneskeretlige forhold være opdelt i henholdsvis de regeringskontrollerede områder og de rebelkontrollerede områder.

3.1 Menneskerettighedssituationen i de regeringskontrollerede områder

Regeringen har kontrollen over ca. halvdelen af landet, og der rapporteres om alvorlige krænkelse af menneskerettighederne. Sikkerhedsstyrkerne er ansvarlige for tilbageholdelser af journalister, menneskerettighedsaktivister og politiske modstandere. Sikkerhedsstyrkerne angives endvidere som ansvarlige for adskillige drab på borgere. Endvidere rapporteres der om forsvindinger, tortur, fysiske overgreb, voldtægter og andet seksuelt misbrug. Der er generelt straffrihed for myndighedspersoner, der udøver menneskeretskrænkelser.

Det er udbredt med meget lange varetægtsfængslinger, og borgerne har ikke mulighed for at få deres sag prøvet ved en retfærdig rettergang (se afsnit 3.4). Retssystemet lider generelt under manglende ressourcer og regeringens massive indflydelse præger i særdeleshed afgørelserne. Militærdomstole blev afskaffet i april 2003. Der forekommer ikke længere rekruttering af børnesoldater i de regeringskontrollerede områder.

3.2 Menneskerettighedssituationen i områder kontrolleret af oprørsstyrker

Der er særdeles udbredt anvendelse af menneskerettighedskrænkelser mod den civile befolkning, der bor i områder kontrolleret af oprørsstyrkerne. Disse styrker er angiveligt ansvarlige for drab, forsvindinger, massakrer, voldtægter, tyveri/røveri, pengeafpresninger og vilkårlige arrestationer.

Endvidere forekommer der tvangshvervning af børnesoldater til oprørsstyrkerne, ligesom der rapporteres om særdeles restriktive begrænsninger i ytringsfriheden.

I den østlige del af landet, hvor RCD og Mai Mai har magten, rapporteres der om tortur og andre former for fysiske overgreb overfor personer, der er aktive indenfor menneskerettighedsbevægelser, kvindegrupper og andre NGO'er. Der eksisterer ikke et fungerende retssystem. Borgere bliver tilbageholdt i månedsvis uden at kende årsagen hertil, og vold, tortur og voldtægt er udbredt i fængslerne.

Såvel oprørsstyrkerne som Kabilas gamle parti (AFDL) er berygtede for at udøve massakrer på de landsbyer de gennemrejser med mange døde og nedbrændinger til følge.

3.3 Særligt udsatte grupper

Journalister og politisk aktive er i størst risiko for at blive udsat for menneskeretlige krænkelse. Dog er der ikke det seneste år oplysninger om, at myndighederne har ansvar for politiske drab eller forsvindinger af politiske modstandere. Da DRC's regering imidlertid samarbejder både med Mai

Mai-militsen og med hutu-oprørsgrupper påtager regeringen sig et indirekte ansvar for disse gruppers overgreb, herunder drab på- og forsvindinger af personer, der er politisk aktive.

Der er enighed om, at rwandesere er en udsat etnisk gruppe, og i øget risiko for overgreb fra såvel myndighederne som fra civilbefolkningens side. Mange kilder skelner dog mellem hutuer og tutsier, idet forfølgelse af hutuer ikke forekommer i samme omfang som forfølgelse af tutsierne. Dette forhold hænger sammen med et gammelt fjendskab mellem DRC og Rwanda, der har et tutsidomineret styre, samt det forhold, at hutuer kontrollerer store dele af det østlige DRC, og værner DRC mod aggression fra nabolandet Rwandas side.

Endvidere er den kvindelige del af befolkningen at betragte som andenrangsborgere med væsentligt færre rettigheder end mændene. Vold mod kvinder (også meget unge kvinder), herunder voldtægt, er almindeligt forekommende såvel indenfor- som udenfor hjemmet, men politiet anser ikke disse overgreb som værende et myndighedsanliggende. Piger/kvinder, der har været voldtaget har vanskeligt ved efterfølgende at opnå ægteskab, og gifte kvinder, der er blevet voldtaget bliver typisk forladt af deres ægtemænd. Enker fratages al ejendom ved mandens død, og forældremyndighed over børnene tilfalder herefter den afdøde ægtemands familie.

Kvindelig omskæring er ikke udbredt, men forekommer blandt unge kvinder i den nordlige del af landet. Der er ingen lov mod kvindelig omskæring i DRC.

For så vidt angår børn i DRC vokser størstedelen op under særdeles vanskelige vilkår. I hovedstaden Kinshasa er børneprostitution udbredt, og der er oplysninger om, at børn helt ned til otte årsalderen bliver tvunget til prostitution af deres familier af hensyn til familiens forsørgelse. Der er ligeledes oplysninger om, at ganske unge piger bliver holdt som sexslaver af soldater, der kæmper hos oprørsstyrkerne. HIV/AIDS er udbredt blandt soldaterne og lægelig behandling (såvel psykisk som fysisk) af misbrugte piger er yderst sjælden og på ingen måde behovssvarende.

Den congolesiske hær anvender børnesoldater, men ifølge de seneste oplysninger er hæren ophørt med egentlig tvangshvervning af børn. Der er uenighed blandt kilderne om, hvorvidt hæren fortsat rekrutterer børn, der 'frivilligt' melder sig til tjeneste i hæren.

Der er derimod udbredt praksis for anvendelse af børnesoldater i oprørsstyrkerne. Der rapporteres om tvangshvervning af børnesoldater ned til 7-årsalderen til oprørsstyrkerne og der rekrutteres såvel piger som drenge. Børnesoldaterne bliver budt meget vanskelige livsvilkår og der er oplysninger om, at børn dør på grund af de barske betingelser. Endvidere rapporteres der om, at børnesoldater ofte bliver udsat for tortur og seksuelle overgreb under opholdet i militærlejrene.

Homoseksualitet er ikke kriminaliseret. Der eksisterer dog hjemmelgrundlag i den congolesiske straffelov, som kan anvendes i forhold til homoseksuel adfærd (ex. voldtægt, krænkelse af den offentlige moral, omgang med mindreårige etc.), men der er ingen oplysninger om, at homoseksualitet reelt er blevet sanktioneret.

Mobutister, dvs. personer, der støttede det tidligere Mobuto-styre vil tilsyneladende ikke længere have problemer ved en tilbagevenden til DRC. Flere af Mobutos børn er vendt hjem til DRC uden problemer ligesom tidligere ministre under Mobuto nu er tilbage i DRC.

3.4 Fravær af retfærdig rettergang

Retssystemet i DRC er fortsat præget af ineffektivitet og korruption. I de regeringskontrollerede områder er de civile domstole på alle tre niveauer ('lower courts', 'appellate courts' og 'supreme court') samt 'court of state security' meget dårligt fungerende på grund af mangel på kvalificeret personale, forsyninger, lave lønninger etc.

Politiet er kendt for at tilbageholde personer uden at rejse sigtelser mod dem. I tilfælde, hvor der rejses sigtelser er disse ofte dårligt underbyggede eller konstruerede. Sikkerhedsstyrkerne tilbageholder ofte borgere uden, at disse personer har mulighed for at opnå advokatbistand. Der er endvidere oplysninger om, at sikkerhedsstyrkerne tilbageholder politiske modstandere under henvisning til statens sikkerhed uden, at disse personer fremstilles for en dommer, får advokatbistand eller lignende retssikkerhedsforanstaltninger.

The Military Order Court (COM), en speciel militærdomstol, der førte sager mod civile for politiske forbrydelser blev opløst af præsident Kabila i april 2003.

Der rapporteres om, at retssystemet i de ikke-regeringskontrollerede områder stort set er ikke-fungerende og at der er gentagne eksempler på, at RCD/G-politikere og andre med stor indflydelse ved bestikkelse har kunne udnytte retssystemet til at rejse falske sigtelser mod udvalgte personer og afpresse penge og ejendom af disse personer, der ofte var politiske modstandere. Endvidere rapporteres der om, at vilkårlige militærenheder i disse områder har dømt og henrettet personer, herunder børn, uden forudgående domfældelse. Oprørsstyrkerne er endvidere kendt for at tilbageholde personer af politiske grunde uden fremstilling for en domstol.

3.5 Fængselsforhold

Der er enige oplysninger om, at forholdene i de store fængsler er barske og til tider livstruende på grund af overfyldte celler og mangel på mad og lægehjælp. Endvidere er smittefarlige sygdomme udbredte. Regeringen har reageret på en kraftig kritik af forholdene fra NGO-side og har i begrænset omfang forsøgt at imødegå nogle af de alvorligste problemer, blandt andet er det nu i særligt udvalgte fængsler muligt at blive tilset af en læge. Indsatte er afhængige af, at familiemedlemmer forsyner dem med mad og andre fornødenheder, men det er ikke ualmindeligt, at fængselspersonalet afkræver familiemedlemmer penge for at få lov til at aflevere mad o.l. til de indsatte.

Der er ikke, som tidligere, oplysninger om, at der bliver holdt krigsfanger i DRC's officielle fængselsinstitutioner.

International Committee of the Red Cross og mange andre NGO'er havde adgang til de 'offentligt kendte' fængsler, men ingen organisationer får adgang til de 'hemmelige' fængselsfaciliteter, der bliver benyttet af sikkerhedsstyrkerne og som er kendt for at huse mange tilbageholdte, der uden rettigheder bliver afhørt og udsat for grove fysiske overgreb.

I områder udenfor regeringskontrol er fængselsforholdene ekstremt barske og livstruende. De fleste fængsler er ikke indrettet til at skulle rumme indsatte, de er overfyldte og uden tilstrækkeligt lys og luft. Der rapporteres om underjordiske fængsler, hvor indsatte sover på cementgulve og ikke har adgang til vand, toiletter eller lægehjælp. Alvorlig sygdomme, herunder smittefarlige sygdomme, er udbredte blandt de indsatte, der endvidere ikke får mad medmindre slægtninge kan betale den nødvendige bestikkelse til personalet for at få bragt maden frem til den indsatte. Tortur og anden form for fysiske overgreb er almindeligt forekommende.

I ganske få tilfælde har FN's fredsbevarende styrke MONUC fået adgang til fængsler i områder kontrolleret af oprørsstyrkerne.

4.0 Dansk asylpraksis

4.1 DRC-asylsager behandlet i Udlændingestyrelsen

Udlændingestyrelsen modtog i 2004 13 ansøgninger fra personer fra DRC. Styrelsen meddelte i 2004 tre opholdstilladelser i medfør af udlændingelovens § 7, stk. 1 (politisk aktivitet) og fire opholdstilladelser efter § 7, stk. 4 (ambassadeansøgninger indgivet inden 01.07.02). Endvidere meddelte Udlændingestyrelsen 129 opholdstilladelser efter udlændingelovens § 8 (genbosætning af FN-flygtninge). Der blev meddelt tre afslag på opholdstilladelse i 2004 under hensyn til ansøgernes manglende troværdighed.

4.2 DRC-asylsager behandlet i Flygtningenævnet

Flygtningenævnet har i 2004 behandlet og afgjort fire asylsager vedrørende personer fra DRC. Alle fire sager blev stadfæstet. Der er pr. december 2004 ingen verserende DRC-sager for Flygtningenævnet.

5.0 Vigtigste kilder

- U.S. Department of State Country Report on Human Rights Practices – 2003, fra feb. 2004
- Home Office, Immigration and Nationality Directorate, UK. Democratic Republic of Congo Country Report, October 2004 – indeholder bl. a. lister over politiske organisationer, fremtrædende personer samt vigtige forkortelser.
- www.ecoi.net – diverse artikler og rapporter

- www.irinnews.org – diverse artikler
- www.udlst.dk – orientering om praksis

